SECTION 23.
PHYSICAL CULTURE, SPORTS AND PHYSICAL THERAPY

Чопик Марія Михайлівна
вчитель фізичної культури вищої кваліфікаційної категорії,
«учитель-методист»
Новояворівський заклад загальної середньої освіти І-ІІІ ступенів №1, Україна

ВПЛИВ РУХЛИВИХ, СПОРТИВНИХ ІГОР ТА ЕСТАФЕТ НА ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ ПІД ЧАС УРОКІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Сучасна система освіти орієнтована не лише на формування предметних знань, а й на розвиток ключових компетентностей, необхідних для успішної самореалізації особистості в суспільстві [2]. Однією з таких компетентностей є соціальна компетентність, яка передбачає здатність ефективно взаємодіяти з іншими людьми, працювати в команді, відповідально ставитися до виконання спільних завдань, поважати права інших, конструктивно розв'язувати конфлікти та приймати спільні рішення [1].

Особливе місце у формуванні соціальних компетентностей належить фізичній культурі. На відміну від більшості навчальних предметів, урок фізичної культури створює природне середовище для постійної взаємодії учнів, співробітництва, комунікації та колективного вирішення рухових завдань. Саме рухливі та спортивні ігри, а також різноманітні естафети забезпечують умови, за яких соціальні компетентності формуються не декларативно, а через практичний досвід учнівства.

Проблема формування соціальних компетентностей учнів знайшла відображення у працях українських [3, 4, 6] та закордонних науковців [11, 12].

Науковці зазначають [5, 7, 8, 9], що командні ігри, кооперативне навчання та фізична активність позитивно впливають на розвиток соціальних навичок дітей, сприяють підвищенню рівня емпатії, взаємної підтримки, відповідальності та соціальної інтеграції школярів. Водночас питання цілеспрямованого використання рухливих і спортивних ігор та естафет як засобу формування соціальних компетентностей учнів потребує подальшого наукового обґрунтування.

Метою тез є обґрунтування педагогічного потенціалу рухливих, спортивних ігор та естафет у формуванні соціальних компетентностей учнів під час уроків фізичної культури.

Державний стандарт базової середньої освіти визначає соціальну компетентність як провідну для фізичної культури. Вона передбачає готовність до співпраці, взаєморозуміння, відповідальної поведінки, дотримання правил, толерантності та конструктивної взаємодії в колективі [6, 10]. Тому, урок фізичної культури має значний потенціал для її формування, оскільки кожна частина уроку пов'язана із взаємодією між учнями та ученицями. Виконання вправ у парах, групах, командах, взаємне страхування, допомога партнерові, організація спортивних ігор і командних естафет формують соціально значущі моделі поведінки учнівства.

Особливо ефективними є рухливі ігри, адже вони поєднують фізичне навантаження, емоційність та необхідність взаємодії між учасниками освітнього процесу. Під час гри учні розробляють стратегію поведінки – навчаються домовлятися, розподіляти ролі, приймати рішення, підтримувати партнерів, контролювати власні емоції та поважати суперників.

Не менш важливими є спортивні ігри (баскетбол, волейбол, футбол, гандбол, флорбол, регбі-5, корфбол тощо), які характеризуються високим рівнем командної взаємодії. Успішність команди залежить не лише від індивідуальної майстерності гравців, а й від їхньої здатності співпрацювати, комунікувати, координувати спільні дії та діяти відповідно до визначеної тактики.

Під час спортивних ігор учні набувають досвіду ефективної командної взаємодії; лідерства та відповідальності; взаємної підтримки; чесної спортивної боротьби (Fair Play); дотримання правил; конструктивного вирішення конфліктних ситуацій; прийняття поразок і перемог.

Естафети також мають значний виховний потенціал. Незважаючи на змагальний характер, вони навчають дітей працювати заради спільного результату. Кожен учасник чи учасниця усвідомлює особисту відповідальність перед командою, що формує дисциплінованість, організованість і відповідальність.

Важливим чинником формування соціальних компетентностей є рефлексія після виконання ігор або естафет. Учитель організовує обговорення результатів командної діяльності, під час якого учні аналізують чинники успішної взаємодії, визначають труднощі, що виникали у процесі співпраці, оцінюють прояви взаємопідтримки та відповідальності, характеризують

особистісні якості, які сприяли ефективній командній роботі, а також спільно окреслюють шляхи вдосконалення подальшої взаємодії. Таке обговорення допомагає учням усвідомити власний соціальний досвід і переносити його у повсякденне життя.

Результативність використання рухливих та спортивних ігор значною мірою залежить від педагогічної майстерності вчителя фізичної культури. Саме він створює безпечне освітнє середовище, підтримує позитивний психологічний клімат, формує культуру взаємоповаги та забезпечує дотримання принципів інклюзивності, партнерства й академічної доброчесності.

Висновок. Отже, рухливі, спортивні ігри та естафети є не лише засобами розвитку фізичних якостей, а й ефективним педагогічним інструментом формування соціальних компетентностей учнів. Їх систематичне використання сприяє розвитку комунікативних умінь, відповідальності, співробітництва, толерантності, взаємодопомоги, лідерських якостей і культури міжособистісної взаємодії.

Рухливі, спортивні ігри та естафети є важливим складником сучасного уроку фізичної культури, який забезпечує комплексний розвиток особистості школяра. Їх використання створює оптимальні умови для формування соціальних компетентностей через практичну діяльність, командну взаємодію та позитивний емоційний досвід. Ефективність формування соціальних компетентностей залежить від педагогічно доцільного добору ігор, організації співпраці між учнями, створення ситуацій взаємної відповідальності та рефлексії результатів діяльності.

Список використаних джерел:

1. Кабінет Міністрів України. (2020). *Державний стандарт базової середньої освіти* (Постанова № 898 від 30 вересня 2020 р.).
2. Міністерство освіти і науки України. (2016). *Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої школи*.
3. Сороколіт, Н. (2021). Готовність учителів фізичної культури до реалізації основних положень Нової української школи у фізичному вихованні. *Спортивний вісник Придніпров'я, 2*, 137–146.
4. Сороколіт, Н. (2022). Розвиток професійних компетентностей учителів фізичної культури в умовах Нової української школи. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві, 2*(58), 22–28.
5. Сороколіт, Н. (2023). Чинники, що перешкоджають реформуванню фізичного виховання на сучасному етапі. *Науковий дискурс у фізичному вихованні і спорті, 2*, 67–77.
6. Сороколіт, Н. С. (2023). *Теоретико-методологічні підходи до трансформації фізичного виховання учнів у закладах загальної середньої освіти* (Дисертація доктора наук з фізичного виховання та спорту, Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського).
7. Сороколіт, Н. С., & Чопик, Р. В. (2023). Нормативно-програмне забезпечення фізичного виховання в умовах Нової української школи. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт), 5К*(165), 130–133. https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.5K

8. Сороколіт, Н., & Москаленко, Н. (2024). Сучасні підходи до формування культурної компетентності школярів засобами фізичного виховання. *Спортивний вісник Придніпров'я, 1*, 94–100. https://doi.org/10.32540/2071-1476-2024-1-094
9. Сороколіт, Н., Римар, О., & Ханікянц, О. (2024). Інноваційні види навчальної діяльності учнів з фізичної культури. *Фізична культура в закладах освіти: стан і перспективи розвитку: Збірник тез доповідей V Регіональної науково-практичної конференції* (с. 20–22).
10. Сороколіт, Н., Ткачук, В., & Маланчук, Г. (2025). Цифрові застосунки як інноваційні засоби підвищення ефективності уроків фізичної культури. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура, 44*, 65–69. https://doi.org/10.15330/fcult.44.65-69
11. Dyson, B., & Casey, A. (2016). *Cooperative learning in physical education and physical activity*. Routledge.
12. Hellison, D. (2011). *Teaching personal and social responsibility through physical activity* (3rd ed.). Human Kinetics.
13. Rymar, O., Sorokolit, N., Romanchuk, O., Yaroshyk, M., Solovey, A., Khanikiants, O., Malanchuk, H., & Shevtsiv, U. (2024). Physical education of secondary school students using ultimate Frisbee. *Society. Integration. Education: Proceedings of the International Scientific Conference, 1*, 496–506. https://doi.org/10.17770/sie2024vol1.7871